

Виходячи з вищевикладеного та враховуючи специфіку вчинення розбоїв із проникненням у житло, слід вказати, що при проведенні огляду місця події існує необхідність у залученні спеціалістів різних профілів, а саме техніко-криміналістичного забезпечення, балістичного, хімічного, біологічного, судово-медичного та інших.

Результати проведеного огляду місця події повинні бути зафіксовані у відповідності з вимогами кримінально-процесуального законодавства, але сьогодні слідчі та інші учасники проведення даної слідчої дії виконують ці вимоги не в повній мірі, і часто недбало ставляться до підготовки та проведення огляду місця події. Як наслідок, таке ставлення до проведення огляду місця події призводить до втрати криміналістично значимої інформації, втрати доказової інформації, унеможливлення процесу доказування і уникнення відповідальності злочинцями.

Отже, з метою підвищення якості проведення оглядів місця події у кримінальних провадженнях про розбої, вчинені з проникненням у житло, необхідно вживати заходи з підвищення якості криміналістичної підготовки слідчих, оперативних працівників, інспекторів-криміналістів; здійснювати науковий пошук з удосконалення організації слідчої практики, а саме організаційно-технічного забезпечення проведення огляду місця події, створювати належні умови для взаємодії слідчих, оперативних підрозділів, інспекторів-криміналістів та спеціалістів інших профілів в ході огляду місця події.

Список бібліографічних посилань: 1. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 06.10.2017). 2. Криміналістика: питання і відповіді: навч. посіб. / Кофанов А. В., Кобилянський О. Л., Кузьмічов Я. В. та ін. Київ: Центр учб. літ., 2011. 280 с. 3. Криміналістична тактика: навч. посіб. / за ред. М. А. Погорецького та Д. Б. Сергєєвої. Київ: Алерта, 2016. 244 с. 4. Криміналістика: підруч. для студентів юрид. спец. вищ. закл. освіти / за ред. В. Ю. Шепітька. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ: Ін Юре, 2004. 736 с. 5. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі): підручник. Київ: Кондор, 2008. 588 с.

Одержано 13.10.2017

УДК 343.982

Олександр Володимирович ЮНАЦЬКИЙ,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри приватної охоронної діяльності
Запорізького національного технічного університету

ПРОБЛЕМИ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Судова експертиза є ефективним засобом встановлення обставин, що підлягають доказуванню і дає змогу використовувати в процесі розслідування й судового розгляду весь арсенал останніх досягнень у галузі науки і техніки, тому висновок експерта посідає провідне місце в системі доказів у кримінальному провадженні.

Згідно зі ст. 84, 94, 101 КПК України, висновок експерта є одним з процесуальних джерел доказів. Це докладний опис досліджень, проведених експертом, та зроблені за їх результатами висновки, обґрунтовані відповіді на запитання, що поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи. Оскільки жоден доказ не має наперед встановленої сили, тому і висновок експерта не має переваг перед іншими доказами, а фактичні дані, що містяться у ньому, оцінюються за загальними правилами, передбаченими кримінальним процесуальним законодавством.

Відзначимо, що експерт дає висновок від свого імені і несе за нього особисту відповідальність, а згідно ст. 4 Закону України «Про судову експертизу», має гарантії незалежності у своїй професійній діяльності.

Разом із тим, принцип незалежності судового експерта не виключає контроль якості проведених ним досліджень. Якщо говорити про контроль якості досліджень, що здійснюється в процесі провадження судової експертизи, то на сьогоднішній день на законодавчому рівні це питання не визначено. Але з положень окремих підзаконних актів, в яких немає прямого розділу про контроль якості судових експертиз, можна зробити висновок про те, що у разі проведення експертизи у спеціалізованій судово-експертній установі, контроль якості досліджень покладається на керівника цього закладу, правовий статус якого в процесі судово-експертної діяльності не визначено [1–4].

Так, згідно п. 8 розділу III наказу МВС № 591 від 17.07.2017 «Про затвердження Інструкції з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України», результати експертного провадження розглядаються керівником відповідного підрозділу, директором або заступником директора стосовно дотримання виконавцем методик проведення судових експертиз, після чого їх надсилають ініціатору. Якщо при ознайомленні з висновком експерта або експертного дослідження буде встановлено, що дослідження проведено з повним або частковим недотриманням методики проведення судових експертиз, керівник відповідного підрозділу, директор або заступник директора має право повернути висновок на доопрацювання [4].

Як бачимо, певний контроль якості проведених судово-експертних досліджень сучасними діючими відомчими нормативними актами все ж таки передбачено. Але існуючу правову регламентацію з цього питання навряд чи можна вважати достатньою, а контроль – дієвим. Потреба ж такого контролю є беззаперечною, враховуючи, по-перше, значущість висновку судового експерта в процесі доказування і, по-друге, на жаль, можливість дачі експертом помилкового висновку.

З огляду на практику судово-експертної діяльності, помилковий висновок судового експерта може з'явитися як результат:

- отримання експертом недостовірних вихідних матеріалів;
- надання експертом завідомо неправдивого висновку;
- експертної помилки.

У випадку, якщо експерту для дослідження були надані недостовірні матеріали (фальсифіковані об'єкти або, що не мають відношення до події злочину), причиною помилковості висновків експерта є помилка суб'єкта призначення судової експертизи або його навмисно неправильні дії. Тому, тут експерт знаходиться у ситуації, коли він не може встановити недостовірність поданих вихідних матеріалів, а його помилки, як правило, не мають прямого відношення до судово-експертної діяльності. Крім того, ці помилки можуть бути не виявлені і в результаті контролю якості судово-експертного дослідження.

У випадку, коли експерт дає завідомо неправдивий висновок, він може виражатися у свідомому ігноруванні або замовчуванні при дослідженні суттєвих фактів та ознак об'єктів експертизи, у спотвореному описі цих фактів та ознак, у завідомо неправильній їх оцінці або свідомо хибних діях та операціях під час їх дослідження, навмисно невірному виборі експертної методики або її застосування [5, с. 336].

Проте хибність таких висновків є результатом свідомих неправильних дій експерта, які можуть і повинні бути виявлені під час контролю якості судово-експертних досліджень. Відповідальність за такі дії настає за кримінальним або адміністративним судочинством.

Щодо останнього випадку, відзначимо, що експертні помилки – результат сумлінної роботи експерта і не тягнуть за собою кримінальної або адміністративної відповідальності, але в процесі доказування вони мають такі ж негативні наслідки. Експертні помилки можуть бути розподілені на процесуальні, гносеологічні та операційні (діяльнісні) [6, с. 59–66; 7, с. 474–477; 8, с. 72–77].

Виходячи із сутності дій судового експерта під час формування завідомо неправдивого висновку, а також сутності процесуальних, гносеологічних та операційних експертних помилок, абсолютно очевидно, що вони можуть бути встановлені в результаті контролю якості судово-експертних досліджень. А їх причини у результаті такого контролю можуть бути виявлені та усунені. Однак для цього контроль якості судово-експертних досліджень повинен бути нормативно встановленим та ефективним.

Таким чином, основне завдання контролю якості судово-експертного дослідження – запобігання або виявлення завідомо неправдивого висновку, а також експертних помилок.

Тому вважаємо, що керівник експертної установи, крім термінів проведення експертиз, повинен контролювати сам або через керівника структурного підрозділу правильність процесуального оформлення висновку експерта, відповідність застосованих методик сучасним вимогам з метою виявлення вищезазначених недоліків та покращення якості судово-експертного дослідження.

Проте, керівник на підставі принципу незалежності експерта не вправі втручатися в процес експертного дослідження, нав'язувати свою точку зору по суті проведених досліджень, давати вказівки, що спонукають до певних висновків, зобов'язувати експерта надати певний висновок, а також відстороняти його від проведення призначеної експертизи. Керівник може робити зауваження лише методичного характеру, що стосуються вибору певної методики дослідження, застосування окремих технічних засобів та надавати інші рекомендації щодо покращення результатів експертного дослідження.

Ці положення, у разі їх включення у відповідні відомчі нормативні акти, закріплять обов'язкові дії керівника експертного закладу щодо контролю якості судово-експертних досліджень, а також вплинуть на визначення його правового статусу.

Список бібліографічних посилань: 1. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ М-ва юстиції України від 8 жовт. 1998 р. № 53/5 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (дата звернення: 02.10.2017). 2. Про затвердження Положення про науково-консультативну та методичну раду з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України: наказ М-ва юстиції України від 27 берез. 2012 р. № 470/5 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0460-12> (дата звернення: 02.10.2017). 3. Про затвердження Порядку проведення рецензування висновків судових експертів та висновків експертних досліджень: наказ М-ва юстиції України від 25 трав. 2015 р. № 775/5 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0605-15> (дата звернення: 02.10.2017). 4. Про затвердження Інструкції з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України: наказ МВС України від 17 лип. 2017 р. № 591. // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1024-17> (дата звернення: 02.10.2017). 5. Белкин Р. С. Курс криминалистики. Частные криминалистические теории: в 3 т. Т. 2. М.: Юрист, 1997. 464 с. 6. Белкин Р. С., Педенчук А. К. Понятие экспертных ошибок и их классификация // Общетеоретические, правовые и организационные основы судебной экспертизы: сб. науч. тр. М.: ВНИИСЭ, 1987. С. 59–66. 7. Аверьянова Т. В. Судебная экспертиза. Курс общей теории. М.: Норма, 2007. 480 с. 8. Россинская Е. Р. Судебная экспертиза в гражданском, арбитражном, административном и уголовном процессе. М.: Норма, 2005. 656 с.

Одержано 07.10.2017

УДК 343.98

Анатолій Федотович ВОЛОБУЄВ,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінально-правових
дисциплін та судових експертиз
Донецького юридичного інституту МВС України

ЩОДО СИСТЕМИ КРИМІНАЛІСТИКИ У СВІТЛІ СУЧАСНОЇ НАУКОВОЇ ПАРАДИГМИ

Згадуючи видатного криміналіста професора М. В. Салтевського, потрібно відзначити, що він був надзвичайно чутливим до нових тенденцій у розвитку криміналістики, формуванню нових фундаментальних наукових установок та уявлень, які сприймаються науковим співтовариством. Ще в 1996 р. він висловив своє бачення системи криміналістики, яке суттєво відрізнялося від традиційного. Зокрема, він зауважив, що сучасний розвиток